

MUSIQIY TA'LIMI JARAYONIDA BOSHLANG'ICH MAKTAB O'QUVCHILARINING INTEGRATIV YONDASHUVNI AMALGA OSHIRISH

Ahmadjonova Malohat Abror qizi

Nizomiy nomidagi Toshkent Davlat Pedagogika Universiteti

Musiqqa ta'limi va san'at yo'nalishi 1-kurs magistranti

Annotatsiya: Maqola umumiy o'rta ta'lim maktabi "Musiqqa madaniyati" fanining uslubiy tizimini takomillashtirishning muhim va zarur tarkibiy qismi sifatida madaniy qadriyatlarning xilma-xilligini hisobga olgan holda boshlang'ich maktab o'quvchilarini o'qitish va rivojlantirishni tashkil etish muammosiga bag'ishlangan. "Musiqqa madaniyati" mualliflik darsligining ba'zi qismlarini tahlil qilish natijasida integral yondashuv kontsepsiyasida hamkorlik jarayonida maktab o'quvchilarining musiqqa haqidagi bilimlarini anglashning musiqiy va o'quv jarayonini samarali amalga oshirishga imkon beradi degan xulosaga keldi.

Kalit so'zlar: integrativ yondashuv, fanlararo integratsiya, shaxslararo integratsiya, musiqqa va ta'lim jarayoni, boshlang'ich maktab o'quvchilari.

Zamonaviy musiqiy ta'lim tizimi dinamik rivojlanish holatida bo'lib, uning maqsadlari, vositalari, yondashuvlari, tamoyillari va usullarini, musiqiy ta'lim va tarbiya mazmunini doimiy ravishda yangilab turish, innovatsion texnologiyalarni takomillashtirishga muhtoj. Innovatsion o'quv jarayoni yanada samarali bo'lishi uchun musiqiy ta'lim, o'qitish va maktab o'quvchilari tomonidan milliy va umuminsoniy madaniy qadriyatlar to'g'risida musiqqa darslarida ularning birligi va o'zaro bog'liqligi to'g'risida bilimlarni egallashda integrativ yondashuvni amalga oshirish uchun yangi g'oyalar, tushunchalar va modellar kerak.

Umumiy o'rta ta'lim maktab ta'limining boshlang'ich va asosiy bosqichlarida musiqiy ta'lim va o'qitish jarayoniga integrativ yondashuvni tashkil etish uchun bosqichda amalga oshiriladi:

- 1) musiqiy idrokning yaxlitligi, hissiyligi va etarililigini ta'minlaydigan, shuningdek, maktab o'quvchilari tomonidan musiqani tushunish jarayonini samarali namoyish etishga imkon beradigan turli xil musiqiy faoliyatning intraduktal integratsiyasi;
- 2) turli xil san'at turlarini musiqiy tarbiyalash jarayonida kompleks rivojlanishni o'z ichiga olgan va bolaning ijodiy qobiliyatlari asosi sifatida assotsiativ badiiy-majoziy fikrlash qobiliyatini shakllantiradigan fanlararo integratsiya;
- 3) shaxslararo integratsiya talabani musiqiy san'atning majoziy sohasini hissiy va shaxsiy tushunishga (talqin qilishga), hayot taassurotlari va tajribalarini musiqiy va badiiy obrazga aylantirishga imkon beradigan hamkorlik va yaratilish jarayoni sifatida [5, 32-bet].

Umumiy o'rta ta'lim muassasalari uchun "musiqqa" mualliflik darsligi misolida keltirilgan maqolada integral yondashuv musiqiy va o'quv jarayonini yosh o'quvchining ko'p madaniyatli shaxsini rivojlantirish omili sifatida amalga oshirishga imkon beradi.

Har bir o'quv intizomi ikkita blokni o'z ichiga olganligi sababli – mavzu o'quv dasturiga kiritilgan tarkibni o'z ichiga olgan asosiy va ushbu tarkibni o'zlashtirishni ta'minlaydigan protsessual, shuning uchun integratsiya ham mazmunli, ham protsessual xususiyatga ega. M. N. Berulava fikricha, umumiy didaktik vakillik darajasida integral aloqalar bilim, ko'nikma va ko'nikmalar, ijodiy hissiy faoliyat tajribasi tizimlarida o'rnatiladi, ya'ni ta'lim mazmunining barcha elementlarini o'z ichiga oladi [3]. O'quv materiallari darajasida ta'lim mazmunini birlashtirish kontsepsiyasida milliy, mahalliy va umuminsoniy qadriyatlarni o'zlashtirish

ILM FAN YANGILIKLARI KONFERENSIYASI

30-OKTABR

ANDIJON, 2024

bo'yicha aniq bilim, ko'nikma va ko'nikmalar o'rtasida amalga oshiriladi. Integratsiyaning protsessual tomoni to'g'ridan-to'g'ri pedagogik faoliyatda amalga oshiriladi, ya'ni individual, shaxslararo integratsiya yuzaga keladi, natijada talabalarning shaxsiy rivojlanishi bo'ladi.

O'quv materialining integratsiyasiga asoslangan tarkib darsliklarda, maktab o'quvchilari uchun ishchi (ijodiy) daftarlarda, o'qituvchi uchun dastur va uslubiy tavsiyalarda va boshqalarda mavjud. Musiqiy ta'lim va o'qitish jarayonining uch darajali pozitsiyadan integratsiyalashuvi tasnifiga muvofiq "musiqa madaniyati" mualliflik darsligidan darslarning parchalarini keltiramiz:

Mavzu ichidagi va shaxslararo integratsiya. "Xalq folklori" mavzusiga bag'ishlangan darsning ushbu qismi hamkorlik va yaratilish jarayonida musiqiy idrokning yaxlitligi, hissiyligi va etarililigini, musiqiy va badiiy obrazlardagi hayotiy tajribalarni ichki va shaxslararo integratsiya munosabatlarida ta'minlaydi.

Ushbu musiqa darsida maktab o'quvchilari xalq qo'shiqlari to'g'risida bilimga ega bo'ladilar, ulardan ular xalq hayoti, uning his-tuyg'ulari va fikrlari, uzoq o'tmishdagi alohida tarixiy voqealar haqida bilib oladilar. Kichik maktab o'quvchilari qadimiy musiqa asboblari bilan tanishadilar, asboblarni ko'rib chiqadilar va ularning nomlarini yodlaydilar. O'quv materialini taqdim etishning bunday integratsion yondashuvi kontseptsiyasida hamkorlik va hamkorlik jarayonida maktab o'quvchilari tomonidan musiqani tushunish jarayonini samarali namoyish etishga imkon beradi.

Fanlararo integratsiya. Musiqa darslarining tematik tashkil topishidan foydalanib, muallif "musiqa, rasm va adabiyotdagi qahramonlik obrazlari" mavzusidagi dars parchasi misolida fanlararo integratsiya, san'atning har xil turlarini kompleks o'zlashtirish va kognitiv faoliyat jarayonida bolaning ijodiy faolligini shakllantirish variantini taklif etadi. Boshlang'ich maktab o'quvchilari qahramonlarning obrazini idrok etishni, ularning axloqiy fazilatlarini san'at asarlari orqali baholashni o'rganadilar. Musiqa, rasm va adabiyot talabalarga olijanob harakatlar haqida gapirib beradi, ularga san'atdagi go'zallik g'oyalarini etkazadi.

O'zbek xalqining madaniy boyliklaridan va musiqiy madaniyatidan iborat jahon musiqa madaniyatiga asoslangan. Kognitiv va musiqiy faoliyatda o'zbek tilida "musiqa" darsligining modellariga xos bo'lgan ikki tillilik prinsipi musiqiy idrokning yaxlitligi, hissiyligi va yetarliligini ta'minlaydi, shuningdek, maktab o'quvchilari tomonidan ko'p millatli (ko'p madaniyatli) musiqani tushunish jarayonini samarali namoyish etishga imkon beradi.

Xulosa qilib shuni ta'kidlaymizki, boshlang'ich maktabda musiqiy va o'quv jarayonini tashkil etishga integrativ yondashuv ko'p madaniyatli shaxsning rivojlanish jarayonlarini bog'lashga imkon beradi, turli xalqlarning madaniy qadriyatlarini birlashtirishning umumiy platformasini topishga yordam beradi, o'quvchilarda musiqiy bilim va ko'nikmalarni sintez qilish qobiliyatini rivojlantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abdullin, EB 1983, Theory and practice of music education in secondary school, Moscow, (in Russian).
2. Timoti Uoker "Finlandiya ta'lim mo'jizasi" Global books, T.: 2023yil
3. Berulava, MN 1998, Theoretical basis of the integration of education, Moscow, 173 p., (in Russian).
4. Kabalevsky, DB 1980, Basic principles and methods in music for secondary school program, Moscow, (in Russian). Likhacheva, NV 2012, 'Integrating the content of education as a pedagogical problem', Vesník Vítsebskaga dzyarzhavnaga uníversíteta, vol.

ILM FAN YANGILIKLARI KONFERENSIYASI

30-OKTABR

ANDIJON, 2024

- 5, no. 71, pp. 108-113, (in Russian).
5. Radomskaya, OI & Savenkov, LG 2015, 'The theoretical basis of complex integrated training', *Pedagogika iskusstva*, no. 2, pp. 149-159, (in Russian).
  6. Volchegorskaya, EY 2015, 'The unity of methodological bases of musical education at the elementary and primary levels of education', *Sborniki konferentsiy NITS Sotsiosfera*, no. 18, pp. 31-33, (in Russian).
  7. Karimova D.A. "Musiq o'qitish texnologiyalari va loyihalash". LESSON PRESS T.: 2022 yil